

Δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση¹

Πολύβιος Ανδρούτσος

Ο στόχος της έρευνας ήταν η δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Διερευνήθηκε εάν και σε ποιο βαθμό αυτό το μοντέλο (μαζί με τα συστατικά του στοιχεία: στρατηγική, μέθοδοι, εργαλεία και υλικό διδασκαλίας), διευκόλυνε την επίδοση μαθητών γ' γυμνασίου των γενικών δημόσιων σχολείων στην ιστορία της μουσικής. Το πλήρες δείγμα της Κυρίως Έρευνας αποτελούνταν από 176 μαθητές. Το σχέδιο έρευνας που χρησιμοποιήθηκε ήταν το πειραματικό σχέδιο με πειραματική ομάδα και ομάδα ελέγχου, μόνο μετά. Τέσσερα άθικτα τμήματα γ' γυμνασίου κατατάχτηκαν με τυχαία επιλογή στην πειραματική ομάδα και τέσσερα στην ομάδα ελέγχου, λαμβάνοντας υπόψη και την αντιπροσώπευση αστικών και μη αστικών περιοχών του νομού Θεσσαλονίκης. Η περίοδος διδασκαλίας ήταν 10 εβδομάδες, εντός των οποίων καλύφθηκε η ύλη των περιόδων Μπαρόκ και Κλασικής, της δυτικοευρωπαϊκής έντεχνης μουσικής. Η πειραματική ομάδα διδάχθηκε σύμφωνα με το μοντέλο ενώ η ομάδα ελέγχου σύμφωνα με τις επιλογές του εκάστοτε καθηγητή. Κατά το μάθημα της 11^{ης} εβδομάδας, έγινε επανάληψη και οι μαθητές υποβλήθηκαν σε ένα Τεστ Εξάσκησης, ενώ τη 12^η εβδομάδα ένα τεστ πολλαπλών επιλογών (σχεδιασμένο από τον ερευνητή) δόθηκε στους μαθητές προς αξιολόγηση της μάθησης. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως το τεστ ήταν αξιόπιστο. Τα δεδομένα αναλύθηκαν μέσω διαδικασιών τριμερούς ανάλυσης διακύμανσης. Η στατιστική σημαντική διαφορά ανάμεσα στην πειραματική και την ομάδα ελέγχου υπέρ της πρώτης κατέδειξε την επιτυχία του μοντέλου, που αποδείχθηκε χρήσιμο και εφαρμόσιμο καθώς και τα υλικά διδασκαλίας κατάλληλα για χρήση στα σχολεία. Τα αποτελέσματα έδειξαν επίσης πως το μοντέλο επέδρασε σημαντικά θετικά στην επίδοση των αγοριών μαθητών.

¹ Η εργασία αυτή, η οποία βασίζεται στην ομότιτλη διδακτορική διατριβή του γράφοντος (Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., 2002), πρωτοπαρουσιάστηκε (στα αγγλικά) με τίτλο *Development and Experimental Implementation of a Model of Teaching the History of Music in Secondary Education* στο 26^ο Παγκόσμιο Συνέδριο της ISME και δημοσιεύθηκε στα πρακτικά του παραπάνω συνεδρίου (*Proceedings CDRom, ISME 2004, Sound Worlds to Discover*). Επίσης, δημοσιεύθηκε με την άδεια της ISME, μεταφρασμένη στα ισπανικά με τίτλο *Desarrollo e implementación experimental de un modelo para la enseñanza de historia de la música en la Educación Secundaria* στο επιστημονικό μουσικοπαιδαγωγικό ισπανόφωνο περιοδικό *Boletín de Investigación Educativo Musical*, 34, 5-13.

Copyright 2004, International Society for Music Education (ISME). Reprinted with permission. Information about ISME and its publications is available at www.isme.org

Στην παρούσα δημοσίευση της εργασίας έχουν γίνει κάποιες προσθήκες (παρατηρήσεις και ιδέες κυρίως στην τελευταία ενότητα) οι οποίες την καθιστούν πιο επίκαιρη και χρήσιμη για τον Έλληνα μουσικοεκπαιδευτικό σήμερα μετά την εισαγωγή του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών Μουσικής Αγωγής.

Η ιστορία της μουσικής αποτελεί έναν από τους σημαντικούς τομείς σπουδής κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσικών σπουδών σε διάφορα παιδαγωγικά περιβάλλοντα μάθησης και βαθμίδες εκπαίδευσης. Η διδασκαλία της παρουσιάζει ιδιαιτερότητες και δυσκολίες, πράγμα που εκφράζεται ξεκάθαρα στον πολύπλευρο προβληματισμό, που εμφανίζεται στη σχετική βιβλιογραφία, γι αυτό και χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Όπως αποκάλυψε η σχετική βιβλιογραφική διερεύνηση στο πλαίσιο της έρευνας, στην μουσικοπαιδαγωγική διεθνή κοινότητα και μάλιστα σε διάφορα παιδαγωγικά περιβάλλοντα μάθησης, είναι ιδιαίτερα ζωντανό το ενδιαφέρον για τη διδασκαλία της ιστορίας της μουσικής. Προβληματισμοί, μεταξύ άλλων, έχουν εκφραστεί για τη διδασκαλία της τόσο σε γενικό θεωρητικό επίπεδο, όσο και ειδικότερα για τη διδασκαλία της στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, στη δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση και στην εκπαίδευση των μουσικών εκτελεστών. Στο πλαίσιο των παραπάνω προβληματισμών υπάρχουν και σημαντικές προσπάθειες αναζήτησης τρόπων για πιο αποτελεσματική διδασκαλία της, με τη μορφή πρακτικών ιδεών προς εφαρμογή.

Η παρούσα πειραματική έρευνα εστίασε το ενδιαφέρον της στη διδασκαλία της ιστορίας της μουσικής στη γενική δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα στην γ' γυμνασίου. Έτσι, δόθηκε έμφαση σε αυτή τη βαθμίδα εκπαίδευσης και κατά τη βιβλιογραφική διερεύνηση. Αν και εντοπίστηκαν αρκετές αναφορές σχετικές με τη διδασκαλία της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ωστόσο, διαπιστώθηκε απουσία τάσεων συστηματοποίησης της διδασκαλίας με τη μορφή συγκεκριμένων μοντέλων, στρατηγικών και μεθόδων. Μοναδική εξαίρεση, που αφορά όμως την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αποτελεί ένα μοντέλο διδασκαλίας που ανέπτυξε η V. L. B. Freire (2000a, 2000b), στο πλαίσιο ποιοτικής έρευνας που πραγματοποίησε. Μολονότι δεν εντοπίστηκαν άλλα μοντέλα συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν τη δευτεροβάθμια μουσική εκπαίδευση, υποστηρίζεται η αναγκαιότητα διερεύνησης προς αυτή την κατεύθυνση συστηματοποίησης της διδασκαλίας, καθώς και τη δημιουργία τέτοιου είδους μοντέλων, κάτι που επίσης προτείνεται από σχετική βιβλιογραφία. Ακόμα η διδασκαλία της ιστορίας της μουσικής γενικά, αλλά και ειδικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αποτέλεσε πολύ λίγο μέχρι στιγμής αντικείμενο της πειραματικής έρευνας ή τουλάχιστον ενασχόλησης στο πεδίο των ερευνών της μουσικής παιδαγωγικής διεθνώς.

Ο κύριος στόχος της έρευνας ήταν η δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό διερευνήθηκε, μεταξύ άλλων, το εάν και σε ποιο βαθμό η εφαρμογή του μοντέλου αυτού διευκόλυνε την επίδοση μαθητών της γ' γυμνασίου των γενικών δημόσιων σχολείων στην ιστορία της μουσικής.

Μοντέλο, στρατηγική, μέθοδοι και υλικό διδασκαλίας

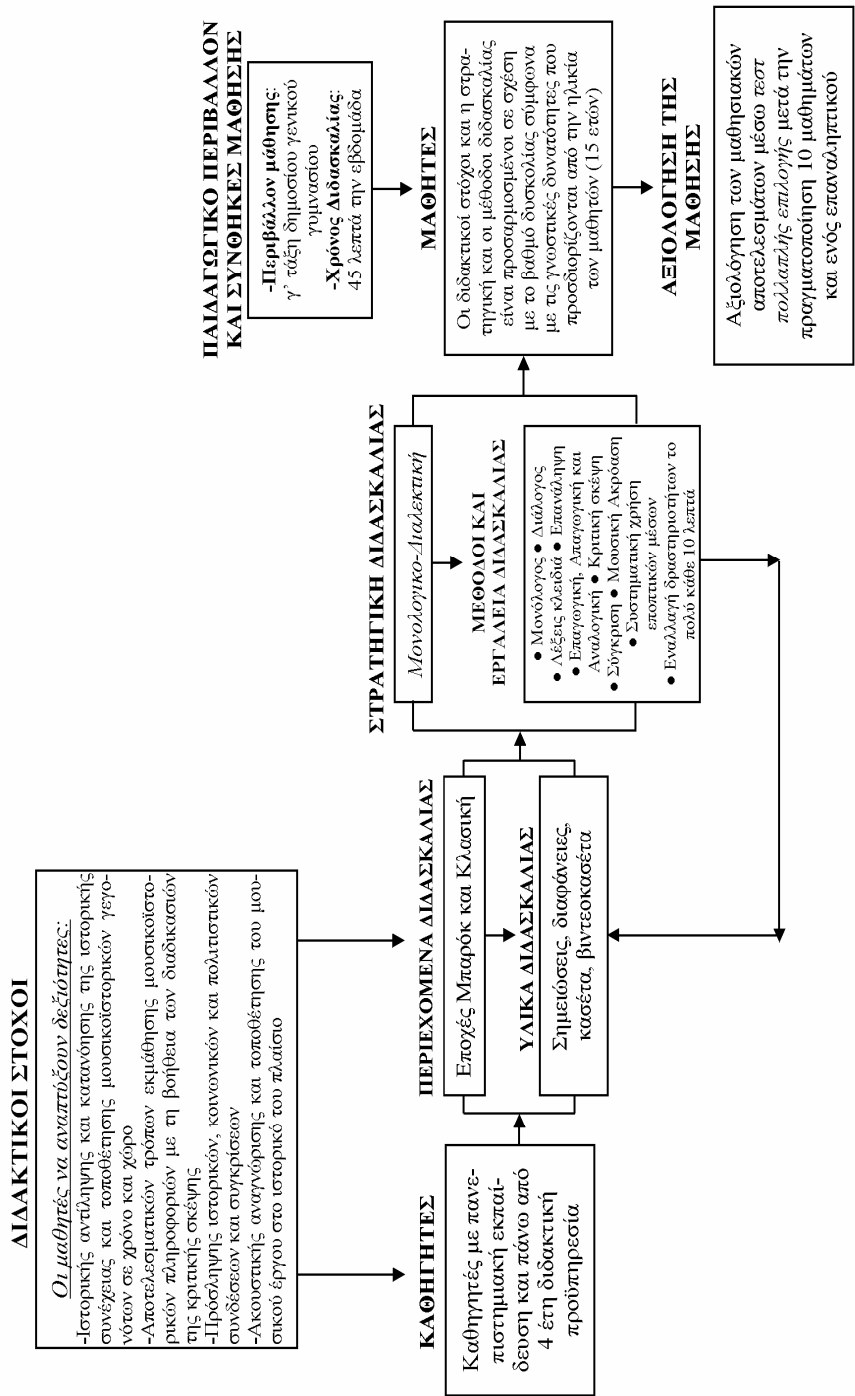
Το μοντέλο που δημιουργήθηκε, μαζί με τα συστατικά του στοιχεία (στρατηγική, μέθοδοι, εργαλεία και υλικό διδασκαλίας), στόχευε στο να αναπτύξουν οι

μαθητές δεξιότητες ιστορικής αντίληψης και κατανόησης της ιστορικής συνέχειας και τοποθέτησης μουσικοϊστορικών γεγονότων σε χρόνο και χώρο, πρόσληψης ιστορικών, κοινωνικών και πολιτιστικών συνδέσεων και συγκρίσεων και ακουστικής αναγνώρισης και τοποθέτησης των μουσικών έργων στα ιστορικά τους πλαίσια. Επιπροσθέτως στόχευε στο να αναπτύξουν αποτελεσματικούς τρόπους απόκτησης μουσικοϊστορικών γνώσεων με τη βοήθεια των διαδικασιών της κριτικής σκέψης.

Το συγκεκριμένο μοντέλο (βλ. Σχήμα 1), που σχεδιάστηκε για την έρευνα, εφαρμόστηκε στη διδακτική πράξη και για το λόγο αυτό καθόρισε επίσης και τις επιλογές της πειραματικής διαδικασίας. Το μοντέλο ανήκει στην εκτενή οικογένεια των μοντέλων διδασκαλίας, που στοχεύουν στην απόκτηση και επεξεργασία πληροφοριών. Ως εκ τούτου, η διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης συμπεριλάμβανε ως επί το πλείστον γνωστική εργασία και ακουστική αναγνώριση. Το μοντέλο σχεδιάστηκε ώστε να διαθέτει τη μέγιστη δυνατή ευελιξία, έτσι ώστε να μπορεί να εφαρμοστεί για κάθε περίοδο της ιστορίας της μουσικής και όχι μόνο της δυτικοευρωπαϊκής έντεχνης μουσικής παράδοσης. Οι διδακτικοί στόχοι, καθώς και η στρατηγική και οι μέθοδοι διδασκαλίας που χρησιμοποιήθηκαν στο μοντέλο, προσαρμόστηκαν στο επίπεδο δυσκολίας σύμφωνα με τις γνωστικές ικανότητες των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και ειδικότερα των μαθητών της γ' γυμνασίου (15 ετών).

Η στρατηγική διδασκαλίας που υιοθετήθηκε ήταν η μονολογικο-διαλεκτική. Η στρατηγική αυτή διευκολύνει την εκμάθηση πληροφοριών, συντηρεί αδιάσπαστη την προσοχή των μαθητών και ενεργοποιεί την κριτική σκέψη. Η στρατηγική αυτή, που χρησιμοποιήθηκε στη διδασκαλία της πειραματικής ομάδας, οδήγησε σε μία σειρά από επιλογές μεθόδων και εργαλείων διδασκαλίας και καθόρισε τη δομή και τη μορφή του υλικού διδασκαλίας. Εκτός από το μονόλογο και το διάλογο (που αποτελούν τα βασικά συστατικά στοιχεία της στρατηγικής), άλλες μέθοδοι και εργαλεία για τη διδασκαλία που χρησιμοποιήθηκαν είναι: επαγωγικές, απαγωγικές και αναλογικές μέθοδοι, κριτική σκέψη, σύγκριση, ακρόαση, λέξεις-κλειδιά, ανακεφαλαίωση, συστηματική χρήση σχηματικών αναπαραστάσεων και εποπτικών διδακτικών μέσων και εναλλαγή δραστηριοτήτων το πολύ κάθε 10 λεπτά. Το υλικό διδασκαλίας που δημιουργήθηκε σύμφωνα με τα παραπάνω περιλάμβανε: σημειώσεις για το μαθητή και τον καθηγητή, διαφάνειες, μια κασέτα με παραδείγματα ακροάσεων και μια βιντεοκασέτα. Επίσης, μια ακόμη κασέτα ετοιμάστηκε για τον καθηγητή, η οποία περιλάμβανε τα μουσικά παραδείγματα για το Τεστ Εξάσκησης και το Τελικό Τεστ.

Οι σημειώσεις για τον μαθητή περιλαμβάνουν τα 10 μαθήματα (5 Μπαρόκ και 5 Κλασική). Στο τέλος κάθε μαθήματος εκτός από την επεξήγηση όρων υπάρχουν και λέξεις κλειδιά που ως στόχο έχουν να επικεντρώνουν άμεσα την προσοχή των μαθητών σε νέες έννοιες και όρους, που πρέπει να μάθουν στο συγκεκριμένο μάθημα. Επίσης, στο τέλος των περισσότερων μαθημάτων υπάρχουν επαναληπτικές ερωτήσεις και ερωτήσεις κριτικής σκέψης, οι οποίες μπορούν είτε να απαντηθούν στο τέλος του μαθήματος, μέσω συζήτησης, είτε να τις δώσει ο

Σχήμα 1. Ειδικό μοντέλο διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

διδάσκων σαν εργασία για το σπίτι, ώστε να προετοιμασθούν καλύτερα οι μαθητές και να απαντηθούν στο επόμενο μάθημα στην τάξη. Οι επαναληπτικές ερωτήσεις βοηθούν κατά την πολύ σημαντική διαδικασία της ανακεφαλαίωσης ή ακόμα και στην αρχή του επομένου μαθήματος ως σύνδεση με το προηγούμενο. Οι ερωτήσεις κριτικής σκέψης οδηγούν το μαθητή να σκεφτεί κριτικά, μια διαδικασία που βοηθά άμεσα στην βελτίωση της ικανότητας εκμάθησης πληροφοριών και γεγονότων καθώς και στην ουσιαστική αφομοίωση των γνώσεων. Η προσέγγιση συγγραφής των σημειώσεων ήταν αναγκαστικά επισκοπική λόγω χρονικών περιορισμών της διδασκαλίας και επιχειρήθηκε ο συνδυασμός συγχρονικής και διαχρονικής προσέγγισης της ιστορίας της μουσικής. Αυτό έγινε για να αξιοποιηθούν τα πλεονεκτήματα και των δύο προσεγγίσεων, δηλαδή και συγχρονικά οι μαθητές να αντιληφθούν και να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή όλων των παραγόντων στη διαμόρφωση των μουσικοϊστορικών γεγονότων, αλλά και ταυτόχρονα να συλλάβουν διαχρονικά την ιστορική συνέχεια.

Στις διαφάνειες υπάρχουν 6 πίνακες που χρησιμεύουν για ανακεφαλαίωση, ενώ επίσης παρουσιάζουν συνοπτικά και ενδεικτικά παράθεση σημαντικών γεγονότων στην Ελλάδα και τον κόσμο κατά τη διάρκεια της εποχής Μπαρόκ και της Κλασικής εποχής. Ακόμα παρουσιάζονται μερικές από τις πτυχές που συνθέτουν το κοινωνικοπολιτικοπολιτιστικό πλαίσιο των εποχών αυτών και μάλιστα με αναφορές αντίστοιχες για την Ελλάδα, έτσι ώστε οι μαθητές να μπορέσουν να συνειδητοποιήσουν το τι γινόταν στη χώρα κατά τις εποχές αυτές και να μπορούν να προβούν σε χρήσιμες συγκρίσεις και συνδέσεις. Οι σημειώσεις για τον καθηγητή περιλαμβάνουν όσα και οι σημειώσεις για τον μαθητή, αλλά περιέχουν επιπρόσθετα μια εισαγωγή αντί προλόγου με οδηγίες για τη διδασκαλία και τα περιεχόμενα της κασέτας με τα ηχητικά παραδείγματα και της βιντεοκασέτας (όπως εμφανίζονται κατά μάθημα), τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του όλου υλικού και το μοντέλο.

Η κασέτα περιέχει τα παραδείγματα ακρόασης για τις δύο εποχές (μερικά από αυτά χρησιμοποιούνται και σαν ασκήσεις ακουστικής αναγνώρισης).

Η βιντεοκασέτα δημιουργήθηκε χωρίζεται σε 10 μέρη εκ των οποίων το καθένα αντιστοιχεί σε κάθε μάθημα. Εκτός από συγκεκριμένα αποσπάσματα μουσικών έργων, η βιντεοκασέτα περιέχει για κάθε μάθημα και μέρη με αφήγηση, όπου παρουσιάζεται η ύλη του κάθε μαθήματος με πιο ζωντανό τρόπο από τις σημειώσεις λόγω της εικόνας και του ήχου.

Συνολικά στο υλικό διδασκαλίας² έγινε η προσπάθεια να δοθεί έμφαση στο κοινωνικοπολιτικοπολιτιστικό πλαίσιο των εποχών που εξετάζονται. Επιχειρήθηκε δηλαδή εκτός από τη μελέτη της μουσικής αυτής καθεαυτής, των συνθετών και των

² Αξίζει να σημειωθεί πως το υλικό και ο τρόπος διδασκαλίας που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας, μετά το πέρας της, χρησιμοποιήθηκαν με επιτυχία (άτυπα και όχι στο πλαίσιο έρευνας) από τον ερευνητή καθώς και άλλους συναδέλφους εκπαιδευτικούς και σε άλλα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

μουσικών εννοιών, να διερευνηθούν οι δημόσιου ή ιδιωτικού είδους κοινωνικές δραστηριότητες που οδηγούν στη δημιουργία της μουσικής καθώς και η κοινωνικο-πολιτικοπολιτιστική κατάσταση της κοινωνίας, που γεννά τη μουσική, τοποθετημένη στα χωροχρονικά της πλαίσια.

Μεθοδολογία της έρευνας

Το σχέδιο έρευνας που χρησιμοποιήθηκε στην πειραματική εφαρμογή ήταν το *πειραματικό σχέδιο με πειραματική ομάδα και ομάδα ελέγχου, μόνο μετά*, στο οποίο περιλαμβάνονταν: η πειραματική ομάδα (που διδάχθηκε σύμφωνα με το μοντέλο) και η ομάδα ελέγχου (που δεν διδάχθηκε σύμφωνα με το μοντέλο, αλλά ανάλογα με τις επιλογές του εκάστοτε καθηγητή). Στην έρευνα περιλαμβάνονταν οι εξής μεταβλητές: ως *εξαρτημένη μεταβλητή* η επίδοση των μαθητών, δηλαδή οι βαθμολογίες τους στο τεστ αξιολόγησης της μάθησης και ως *ανεξάρτητες μεταβλητές* ο *χειρισμός* (δηλαδή η διδασκαλία της διδακτέας ύλης με την εφαρμογή του μοντέλου στην πειραματική ομάδα ή χωρίς την εφαρμογή του μοντέλου στην ομάδα ελέγχου), η *περιοχή* (αστική, μη αστική) και το *φύλο* (αγόρι, κορίτσι).

Στην έρευνα συμμετείχαν μόνο καθηγητές μουσικής με πανεπιστημιακή εκπαίδευση και με τουλάχιστον τέσσερα χρόνια διδακτική εμπειρία. Εξαιτίας πρακτικών λόγων που αφορούν το σχολικό σύστημα και τον αριθμό διαθέσιμων καθηγητών μουσικής στα γενικά δημόσια σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η διαδικασία δειγματοληψίας ήταν σταδιακή (καθηγητές, σχολεία, τμήματα). Αφού ολοκληρώθηκαν όλα τα στάδια της διαδικασίας δειγματοληψίας, το δείγμα για την έρευνα αποτελούνταν από 10 άθικτα τμήματα μαθητών της γ' γυμνασίου, από τα γενικά δημόσια σχολεία του νομού Θεσσαλονίκης. Τέσσερα τμήματα κατατάχθηκαν με τυχαία επιλογή στην πειραματική ομάδα και τέσσερα στην ομάδα ελέγχου. Προκειμένου να επιτευχθεί ισορροπημένη αντιπροσώπηση από αστικές και μη αστικές περιοχές, 2 τμήματα (από 2 σχολεία) σε αστικές περιοχές κατατάχθηκαν με τυχαία επιλογή στην ομάδα ελέγχου και 2 τμήματα (από δύο σχολεία) κατατάχθηκαν με τυχαία επιλογή στην πειραματική ομάδα. Παρομοίως, κάθε ένα από τα 2 τμήματα (από δύο σχολεία) από μη αστικές περιοχές κατατάχθηκαν με τυχαία επιλογή στην πειραματική ομάδα και στην ομάδα ελέγχου. Τα τμήματα εντός κάθε σχολείου επίσης κατατάχθηκαν με τυχαία επιλογή στις ομάδες. Τα 2 εναπομείναντα τμήματα κατατάχθηκαν με τυχαία επιλογή στις 2 ομάδες των πιλοτικών ερευνών.

Σύμφωνα με τις επιλογές του πειραματικού σχεδίου, η περίοδος διδασκαλίας ήταν 10 εβδομάδες, εντός των οποίων καλύφθηκε η ύλη των περιόδων Μπαρόκ και Κλασικής, της δυτικοευρωπαϊκής έντεχνης μουσικής (5 μαθήματα για την περίοδο Μπαρόκ και 5 για την Κλασική περίοδο). Κατά το μάθημα της 11^{ης} εβδομάδας, έγινε επανάληψη όλης της διδαχθείσας ύλης και οι μαθητές υποβλήθηκαν σε ένα Τεστ Εξάσκησης. Το τεστ αυτό δημιουργήθηκε από τον ερευνητή προκειμένου να προετοιμάσει και να εξοικειώσει τους μαθητές με τη μορφή του τεστ πολλαπλών επιλογών. Καθώς δεν υπήρχε ήδη κάποιο έτοιμο τεστ που να μετράει την επίδοση

των μαθητών στην ιστορία της μουσικής, σχεδιασμένο ειδικά για το παιδαγωγικό περιβάλλον αυτής της έρευνας, ο ερευνητής σχεδίασε ένα τεστ.

Η διαδικασία σχεδιασμού του τεστ περιλάμβανε αρκετά στάδια. Το αρχικό τεστ που κατασκευάστηκε περιείχε 60 ερωτήσεις: 15 ερωτήσεις ακρόασης και 45 κανονικές. Το τεστ αυτό, μαζί με τις οδηγίες για τους εξεταζόμενους (με δύο παραδείγματα), καθώς και το Τεστ Εξάσκησης, υποβλήθηκαν σε μια ομάδα καθηγητών για την κριτική θεώρηση του τεστ, που αποτελούνταν από καθηγητές μουσικής της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι δεν συμμετείχαν στην Κυρίως Έρευνα ούτε στις Πιλοτικές Έρευνες. Η ομάδα καθηγητών για την κριτική θεώρηση του τεστ βρήκε το Τεστ Εξάσκησης ικανοποιητικό και δεν έκανε καμία πρόταση για βελτίωση.

Οι καθηγητές επίσης μελέτησαν το τεστ και έκαναν χρήσιμα σχόλια πάνω σ' αυτό. Οι προτάσεις της ομάδας αφορούσαν μικρές αλλαγές στη διατύπωση προκειμένου να γίνουν ορισμένες ερωτήσεις πιο σαφείς, ευκολότερες στο περιεχόμενο και γενικά πιο κατάλληλες για την ηλικία των μαθητών. Οι περισσότερες από τις προτάσεις της ομάδας καθηγητών ενσωματώθηκαν στην τελική μορφή του τεστ. Επιπλέον, όλοι οι καθηγητές της ομάδας δήλωσαν ότι το τεστ είναι αντιπροσωπευτικό, ως προς το περιεχόμενο, των δύο περιόδων (Μπαρόκ και Κλασικής). Ως εκ τούτου, σε αυτό το αρχικό στάδιο ο ερευνητής εισέπραξε θετική ανατροφοδότηση σχετικά με την εγκυρότητα περιεχομένου.

Αυτό το τεστ των 60 ερωτήσεων υποβλήθηκε στην ομάδα της Πιλοτικής Έρευνας Α. Η Πιλοτική Έρευνα Α χρησιμοποιήθηκε κυρίως για να κατασκευαστεί η τελική μορφή του τεστ των 40 ερωτήσεων που θα χρησιμοποιούνταν στην Κυρίως Έρευνα, δηλαδή προκειμένου να γίνει η επιλογή των 40 καλύτερων ερωτήσεων από τις 60 αρχικές. Η Πιλοτική Έρευνα Α ακολούθησε το ίδιο χρονοδιάγραμμα και τις ίδιες διαδικασίες που θα χρησιμοποιούνταν και στην Κυρίως Έρευνα, και υποβλήθηκε σε ένα άθικτο (intact) τμήμα της γ' γυμνασίου που επιλέχθηκε με τυχαία επιλογή από τρία τμήματα της γ' γυμνασίου ενός σχολείου μη αστικής περιοχής, το οποίο επιλέχθηκε τυχαία από το δείγμα των δύο καθηγητών, που είχαν επιλεγεί να συμμετέχουν στις πιλοτικές έρευνες.

Για τη διαδικασία επιλογής των ερωτήσεων για την τελική μορφή του τεστ, χρησιμοποιήθηκαν δυο μέθοδοι ανάλυσης ερωτήσεων. Η πρώτη μέθοδος ανάλυσης ερωτήσεων αφορούσε την κατάταξη των ερωτήσεων ως προς τη δυσκολία. Η δεύτερη μέθοδος αφορούσε τον υπολογισμό μιας σειράς συσχετίσεων μεταξύ της κάθε ερώτησης και του όλου τεστ. Τέλος, υπολογίστηκε ο μέσος όρος των δύο βαθμίδων για κάθε ερώτηση. Με βάση το μέσο όρο βαθμίδων επιλέχθηκαν 10 ερωτήσεις ακρόασης και 30 κανονικές ερωτήσεις (με τον υψηλότερο μέσο όρο βαθμίδων). Οι 40 αυτές ερωτήσεις αποτέλεσαν το τεστ για την Πιλοτική Έρευνα Β.

Ο κύριος στόχος της Πιλοτικής Έρευνας Β ήταν να ελέγξει και κατά συνέπεια να επιβεβαιώσει ή να απορρίψει την υπόθεση ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών της γ' γυμνασίου σε γενικά δημόσια γυμνάσια είχαν ελάχιστες ή καθόλου γνώσεις σχετικά με την ιστορία της μουσικής, πριν την διδαχθούν ως μάθημα (ειδικά όσον αφορά τις περιόδους Μπαρόκ και Κλασική, που αποτελούσαν τη

διδασκτέα ύλη στην έρευνα), και ως εκ τούτου να αποφασιστεί αν θα έπρεπε να χορηγηθεί προτέστ στην Κυρίως Έρευνα. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε για την Πιλοτική Έρευνα Β αποτελούνταν από ένα άθικτο τμήμα της γ' γυμνασίου, που επιλέχθηκε τυχαία από τρία τμήματα της γ' γυμνασίου ενός σχολείου σε αστική περιοχή. Οι μαθητές του τμήματος αυτού δεν είχαν διδαχθεί ιστορία της μουσικής και ειδικά την ύλη των εποχών Μπαρόκ και Κλασική. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα υποκείμενα ήταν μέσα στα στατιστικά όρια για σωστές απαντήσεις που οφείλονται σε εικασία, και ως εκ τούτου επιβεβαιώθηκε πως κατείχαν ελάχιστη ή καθόλου γνώση της διδασκτέας ύλης πριν την διδαχθούν, γεγονός το οποίο δικαιολόγησε τη μη χορήγηση ενός προ-τεστ στην Κυρίως Έρευνα.

Το τεστ των 40 ερωτήσεων που χρησιμοποιήθηκε στην Πιλοτική Έρευνα Β δόθηκε σε μία επιτροπή ειδικών για να το εξετάσουν ως προς την εγκυρότητα περιεχομένου. Πέντε καθηγητές πανεπιστημίου, διεθνώς γνωστοί για τις αντίστοιχες σχετικές ειδικότητές τους, αποτέλεσαν την επιτροπή των ειδικών που θα εξέταζε το τεστ ως προς την εγκυρότητα περιεχομένου. Η επιτροπή των ειδικών έκρινε ότι το τεστ ήταν αντιπροσωπευτικό, ως προς το περιεχόμενο, και των δύο περιόδων (Μπαρόκ και Κλασικής), ξεκάθαρο και σαφές στη μορφή και τη δομή του, και σε κατάλληλο γνωστικό επίπεδο για την ηλικία των μαθητών-υποκειμένων. Η επιτροπή ενέκρινε επίσης τις οδηγίες που σχεδιάστηκαν για τους μαθητές. Ορισμένα μέλη της επιτροπής έκαναν χρήσιμες υποδείξεις σχετικά με την σαφήνεια ορισμένων ερωτήσεων, οι οποίες και ενσωματώθηκαν στο τεστ. Στην επιτροπή επίσης υποβλήθηκε το Τεστ Εξάσκησης, το οποίο κρίθηκε ικανοποιητικό και δεν έγιναν υποδείξεις προς βελτίωση. Αφού η επιτροπή των ειδικών επιβεβαίωσε την εγκυρότητα του περιεχομένου του τεστ και ο ερευνητής ενσωμάτωσε τις προτεινόμενες μικρές αλλαγές, το τεστ κρίθηκε έτοιμο προς χρήση στην Κυρίως Έρευνα.

Το πλήρες δείγμα της Κυρίως Έρευνας αποτελούνταν από 176 μαθητές. Πριν ξεκινήσει η Κυρίως Έρευνα, πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις του ερευνητή αρκετές φορές με τους 4 καθηγητές της πειραματικής ομάδας, προκειμένου να επεξηγηθούν η στρατηγική, οι μέθοδοι, το υλικό διδασκαλίας και οι διαδικασίες της έρευνας. Συναντήσεις έγιναν επίσης με τους 4 καθηγητές της ομάδας ελέγχου για να επεξηγηθούν οι διαδικασίες της έρευνας. Κατά τη διάρκεια της Κυρίως Έρευνας, ο ερευνητής συναντήθηκε με τους καθηγητές της πειραματικής ομάδας άλλες δύο φορές, για να τους δώσει την ευκαιρία να θέσουν τυχόν ερωτήσεις αναφορικά με το υλικό και τη στρατηγική διδασκαλίας και για να παρακολουθήσει την πρόοδο της έρευνας διαμέσου των δικών τους σχολίων. Από αυτήν τη διαδικασία, ο ερευνητής εισέπραξε θετική ανατροφοδότηση σχετικά με το μοντέλο, τη στρατηγική και το υλικό διδασκαλίας από τους καθηγητές της πειραματικής ομάδας. Μετά την περίοδο χειρισμού (διδασκαλίας) των 10 εβδομάδων και την επανάληψη και το Τεστ Εξάσκησης που δόθηκε στο μάθημα της 11^{ης} εβδομάδας, το τεστ δόθηκε στους μαθητές στο μάθημα της 12^{ης} εβδομάδας.

Μετά το στάδιο της συλλογής δεδομένων και της βαθμολόγησης των γραπτών της Κυρίως Έρευνας, ο ερευνητής προχώρησε στην εξέταση της αξιοπιστίας του τεστ. Η αξιοπιστία του τεστ ελέγχθηκε με τη μέθοδο διαίρεσης σε δύο μισά. Τα αποτελέσματα έδωσαν έναν σχετικά υψηλό συντελεστή αξιοπιστίας του τεστ

($r=0,79$), που θεωρείται ικανοποιητικό επίπεδο αξιοπιστίας για ένα τεστ που χρησιμοποιείται στην έρευνα, κάτι που επιβεβαίωσε και την επιτυχία της διαδικασίας επιλογής των ερωτήσεων.

Αποτελέσματα της έρευνας

Μετά τον υπολογισμό της αξιοπιστίας του τεστ, ακολούθησε η ανάλυση των δεδομένων. Τα δεδομένα υποβλήθηκαν σε διαδικασίες τριμερούς ανάλυσης διακύμανσης (Three-way ANOVA). Εξαρτημένη μεταβλητή ήταν οι βαθμολογίες στο τεστ και ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν ο χειρισμός, η περιοχή και το φύλο. Το γραμμικό μοντέλο της ANOVA συμπεριλάμβανε 3 κύριες επιδράσεις (χειρισμός δηλ. ομάδα, περιοχή και φύλο) και 4 αλληλεπιδράσεις (χειρισμός $\times$ περιοχή, χειρισμός $\times$ φύλο, περιοχή $\times$ φύλο, και χειρισμός $\times$ περιοχή $\times$ φύλο) (βλ. Πίνακα 1).

Πηγή Διακύμανσης	Άθροισμα τετραγώνων	β.ε.	Μέσα τετράγωνα	F	p
Ομάδα	226,015	1	226,015	6,670	0,011*
Περιοχή	60,301	1	60,301	1,780	0,184
Φύλο	106,058	1	106,058	3,130	0,079
Ομάδα $\times$ Περιοχή	54,474	1	54,474	1,608	0,207
Ομάδα $\times$ Φύλο	221,774	1	221,774	6,545	0,011*
Περιοχή $\times$ Φύλο	282,016	1	282,016	8,323	0,004**
Ομάδα $\times$ Περιοχή $\times$ Φύλο	0,233	1	0,233	0,007	0,934
Σφάλμα	5692,823	168	33,886		
Σύνολο	68018,000	176			

*Στατιστικά σημαντικά σε στάθμη σημαντικότητας $\alpha=0,05$

**Στατιστικά σημαντικά σε στάθμη σημαντικότητας $\alpha=0,01$

Πίνακας 1. Αποτελέσματα τριμερούς ανάλυσης διακύμανσης (ANOVA) για την Κυρίως Έρευνα

Από αυτές, μια κύρια επίδραση (ο χειρισμός) και 2 αλληλεπιδράσεις (χειρισμός $\times$ φύλο και περιοχή $\times$ φύλο) έφτασαν σε επίπεδα στατιστικής σημαντικότητας. Η στατιστικά σημαντική διαφορά ($p=0,011$) της κύριας επίδρασης μεταξύ των ομάδων ελέγχου και πειραματικής, υπέρ της πειραματικής ομάδας, κατέδειξε την επιτυχία του μοντέλου και των συστατικών του στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν. Επίσης, στατιστικά σημαντική ήταν και η αλληλεπίδραση μεταξύ χειρισμού και φύλου ($p=0,011$). Το γεγονός ότι τα αγόρια της ομάδας ελέγχου σημείωσαν βαθμολογίες σημαντικά χαμηλότερες απ' ό,τι οι άλλες τρεις υποομάδες, υποδεικνύει πως ο χειρισμός λειτούργησε πολύ αποτελεσματικά για τα αγόρια της πειραματικής ομάδας. Επιπλέον, στατιστικά σημαντική ήταν και η αλληλεπίδραση

μεταξύ της περιοχής και του φύλου ($p=0,004$). Τα αγόρια από μη αστικές περιοχές σημείωσαν σημαντικά χαμηλότερες βαθμολογίες απ' ό,τι οι άλλες τρεις υποομάδες. Γενικά, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το μοντέλο και τα συστατικά του στοιχεία είχαν σημαντική θετική επίδραση στην επίδοση των αγοριών.

Περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων μέσω ανάλυσης διακύμανσης με ένα παράγοντα (One-way ANOVA) και post hoc τεστ έδειξαν πως η επίδοση των μαθητών στο τεστ ήταν υψηλότερη στην πειραματική ομάδα, σε σύγκριση με την ομάδα ελέγχου και με την ομάδα της Πιλοτικής Έρευνας Β. Με άλλα λόγια, η θετική επίδραση της πειραματικής διδασκαλίας ήταν υψηλότερη απ' ό,τι αυτή της συνηθισμένης διδασκαλίας ανάλογα με τις επιλογές του εκάστοτε καθηγητή (ελέγχου) και απ' ό,τι της μη διδασκαλίας (ομάδα Πιλοτικής Έρευνας Β).

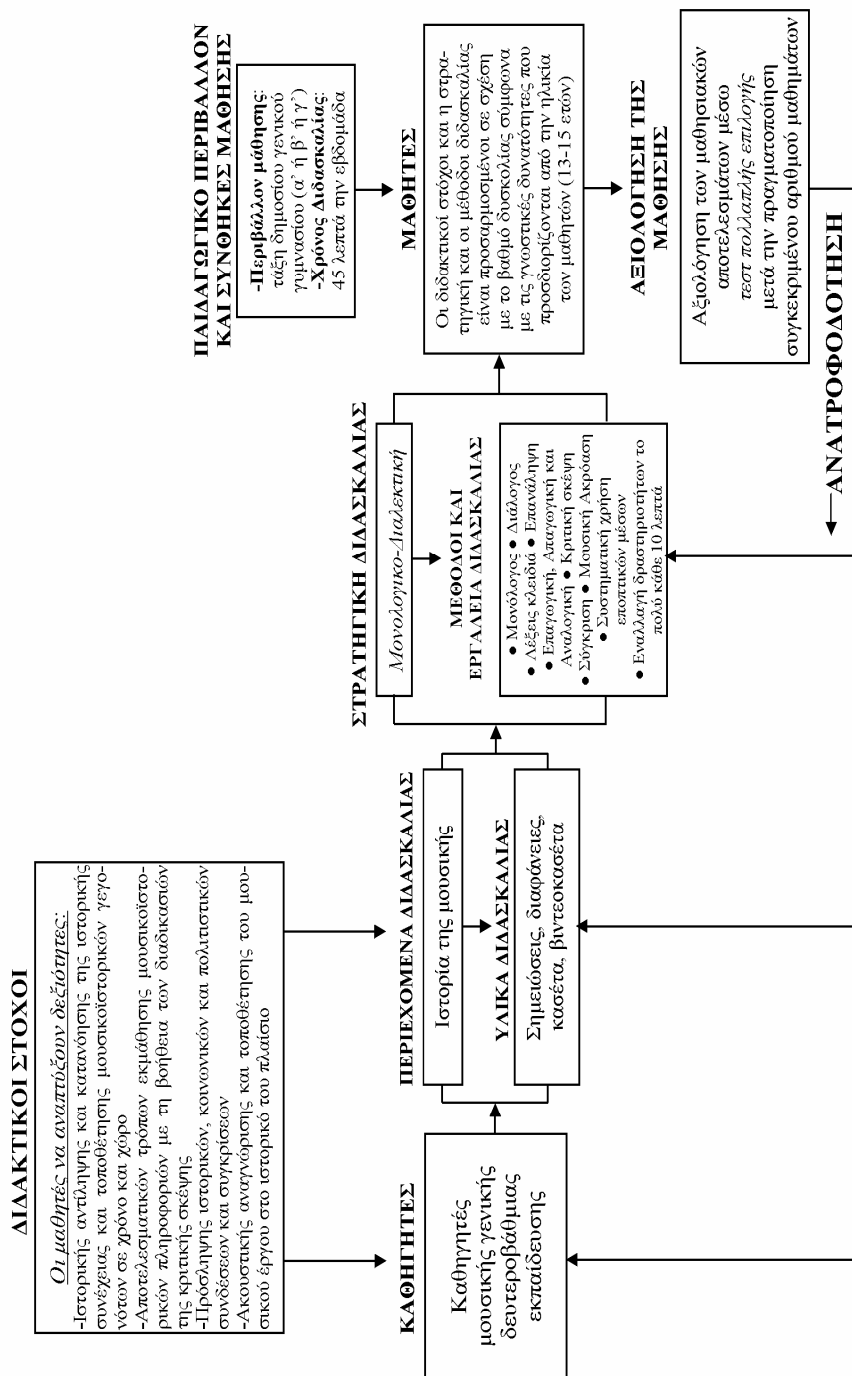
Συζήτηση και Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της έρευνας υποδήλωσαν πως το πειραματικό σχέδιο που χρησιμοποιήθηκε ήταν λειτουργικό για τις συγκεκριμένες πειραματικές συνθήκες. Επίσης, κατέδειξαν την αποτελεσματικότητα του μοντέλου που σχεδιάστηκε από τον ερευνητή, καθώς και της πειραματικής του εφαρμογής, επιβεβαιώνοντας τη θετική ανατροφοδότηση που είχε λάβει ο ερευνητής αρχικά από τον καθηγητή της Πιλοτικής Έρευνας Α, καθώς και από τους καθηγητές της πειραματικής ομάδας. Πέρα από το γεγονός πως είναι λειτουργικό, το μοντέλο έχει κι άλλα πλεονεκτήματα. Πρώτον, οι καθηγητές μπορούν να το χρησιμοποιήσουν πολύ αποτελεσματικά με λίγη εκπαίδευση. Δεύτερον και ακόμα πιο σημαντικό, το μοντέλο στη γενικότερη μορφή του (βλ. Σχήμα 2), θα μπορούσε να προσφερθεί για χρήση σε πολλές και διαφορετικές εφαρμογές. Το όργανο μέτρησης της έρευνας, το τεστ, αποδείχθηκε να έχει υψηλά επίπεδα εγκυρότητας και αξιοπιστίας για τεστ που χρησιμοποιείται στην έρευνα. Ως εκ τούτου, αποτελεί ένα επιτυχημένο εργαλείο αξιολόγησης.

Η στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των ομάδων ελέγχου και πειραματικής υπέρ της τελευταίας, κατέδειξε την επιτυχία του μοντέλου και των συστατικών του στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν (πειραματικός χειρισμός). Έτσι λοιπόν, η διδακτική διαδικασία που βασίζεται στο συγκεκριμένο μοντέλο διδασκαλίας με τη στρατηγική, τις μεθόδους και το υλικό διδασκαλίας που το συνοδεύουν, είχε μια στατιστικά σημαντική θετική επίδραση στην επίδοση των μαθητών, συγκριτικά με τη συνήθη διδασκαλία.

Σε αυτό το σημείο βρίσκεται η συνεισφορά της έρευνας σε πρακτικό επίπεδο. Η σημαντικότητα δεν είναι μόνο στατιστική αλλά και πρακτική. Το μοντέλο αποδείχθηκε χρήσιμο και εφαρμόσιμο και τα υλικά διδασκαλίας αποδείχθηκαν κατάλληλα για χρήση στα σχολεία.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ακόμη ότι η περιοχή (αστική, μη αστική) δεν επηρέασε την απόδοση των μαθητών στο τεστ. Επίσης, τα αποτελέσματα του τεστ δεν επηρεάστηκαν από το φύλο (αγόρι, κορίτσι) των μαθητών, παρ' όλο που το συγκεκριμένο αποτέλεσμα ήταν σχετικά κοντά στο να φτάσει το όριο στατιστικής σημαντικότητας (υπέρ των κοριτσιών).

Σχήμα 2. Γενικό μοντέλο διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Το παραπάνω γεγονός, δηλαδή το ότι οι κύριες επιδράσεις της περιοχής και του φύλου δεν έφτασαν σε επίπεδα στατιστικής σημαντικότητας, έδειξε πως η περιοχή και το φύλο ως παράγοντες αυτοί καθαυτοί, δεν επηρέασαν την επίδοση των μαθητών στο τεστ και κατέδειξε την αποτελεσματικότητα του πειραματικού χειρισμού. Έτσι, η στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου υπέρ της πρώτης, φαίνεται πως προέκυψε από τις επιδράσεις του πειραματικού χειρισμού. Όσον αφορά τις αλληλεπιδράσεις, τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστική σημαντικότητα στην αλληλεπίδραση μεταξύ χειρισμού και περιοχής, ούτε και στην αλληλεπίδραση μεταξύ χειρισμού, περιοχής και φύλου.

Ωστόσο, η αλληλεπίδραση μεταξύ χειρισμού και φύλου ήταν στατιστικά σημαντική. Το γεγονός ότι τα αγόρια της ομάδας ελέγχου σημείωσαν βαθμολογίες σημαντικά χαμηλότερες απ' ό,τι οι άλλες τρεις υποομάδες, υποδεικνύει ότι ο χειρισμός λειτούργησε πολύ αποτελεσματικά για τα αγόρια της πειραματικής ομάδας. Προφανώς, το συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί είναι ότι το μοντέλο και τα συστατικά του στοιχεία είχαν θετική επίδραση στην επίδοση των αγοριών ενώ δεν είχε σχεδόν καθόλου επίδραση στα κορίτσια.

Αυτές οι διαφορές δεν έχουν μόνο στατιστική αλλά και πρακτική σημαντικότητα. Το γεγονός ότι τα κορίτσια είχαν σχεδόν ίδια επίδοση είτε με είτε χωρίς τη διδασκαλία με το μοντέλο, αλλά τα αγόρια είχαν πολύ καλύτερη επίδοση όταν διδάχθηκαν σύμφωνα με αυτό, υποδεικνύει πως το πρόγραμμα που σχεδιάστηκε με βάση το μοντέλο μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά στην σχολική πράξη και να βελτιώσει τις επιδόσεις των αγοριών.

Σχετικά με αυτό το γεγονός μπορούν να γίνουν κάποιες υποθέσεις. Για παράδειγμα, αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι η διδασκαλία που βασιζόταν στο μοντέλο στάθηκε τόσο αποτελεσματική για τα αγόρια, επειδή τα βοήθησε να συγκεντρωθούν περισσότερο κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Πολλά αγόρια μαθητές αυτής της ηλικίας έχουν πολύ σύντομο χρόνο αδιάσπαστης προσοχής, κι επίσης χάνουν την αυτοσυγκέντρωσή τους και αφαιρούνται πολύ πιο εύκολα απ' ό,τι τα κορίτσια. Η συστηματική χρήση των εποπτικών μέσων μαζί με την εναλλαγή δραστηριοτήτων το πολύ κάθε 10 λεπτά, μπορεί να βοήθησαν στο να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των αγοριών συγκεντρωμένο και αδιάσπαστο. Επίσης, οι ερωτήσεις κριτικής σκέψης και οι ερωτήσεις ανακεφαλαίωσης στο τέλος των μαθημάτων, καθώς και η χρήση των λέξεων-κλειδιά, μπορεί να είχαν ως αποτέλεσμα τον αυξημένο βαθμό συμμετοχής των αγοριών στο μάθημα. Αυτή η κατάσταση στη συνέχεια μπορεί να απέφερε ως αποτέλεσμα υψηλότερες βαθμολογικές επιδόσεις στο τεστ.

Επιπρόσθετα, στατιστικά σημαντική ήταν και η αλληλεπίδραση μεταξύ περιοχής και φύλου. Το γεγονός ότι τα αγόρια από μη αστικές περιοχές σημείωσαν βαθμολογίες σημαντικά χαμηλότερες απ' ό,τι οι άλλες τρεις υποομάδες, μπορεί να αποτελεί μια ένδειξη ότι αυτό οφείλεται σε αιτίες κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού υπόβαθρου.

Οι σημαντικά χαμηλότερες βαθμολογίες των αγοριών γενικά στην έρευνα μπορεί να συνδέονται με θέματα σχετικά με το φύλο και την επίδοση. Όπως έχει

δείξει η εκπαιδευτική έρευνα, τα κορίτσια παρουσιάζουν μεγαλύτερη επίδοση από τα αγόρια, τουλάχιστον μέσα στο πλαίσιο του σχολικού συστήματος, και για τα περισσότερα σχολικά μαθήματα, συμπεριλαμβανομένης και της μουσικής.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Μια σειρά από προτάσεις για μελλοντικές διερευνήσεις μπορούν να γίνουν, καθώς η έρευνα αυτή έχει προεκτάσεις για μελλοντικές έρευνες. Κατ' αρχήν, προτείνεται επανάληψη του πειράματος, με τον ίδιο πειραματικό σχεδιασμό αλλά με άλλους πληθυσμούς, προκειμένου να διερευνηθεί το κατά πόσον θα προκύψουν παρόμοια αποτελέσματα. Μια άλλη επανάληψη του πειράματος θα μπορούσε να γίνει με μεγαλύτερη χρονική διάρκεια εφαρμογής του χειρισμού και επίσης με τις άλλες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ακόμη, μελλοντικοί ερευνητές θα μπορούσαν να εξετάσουν τους λόγους για τους οποίους ο πειραματικός χειρισμός επηρέασε τόσο σημαντικά τα αγόρια και όχι τα κορίτσια.

Επανάληψη του πειράματος θα μπορούσε να γίνει και με διαφορετικές περιόδους της ιστορίας της μουσικής και όχι μόνο στο πλαίσιο της έντεχνης δυτικοευρωπαϊκής μουσικής παράδοσης, συμπεριλαμβανομένων διαφορετικών ειδών μουσικής όπως η λαϊκή και η παραδοσιακή. Σε αυτήν την περίπτωση βέβαια θα πρέπει να δημιουργηθούν αντίστοιχα πακέτα υλικού διδασκαλίας. Προτείνεται επίσης επανάληψη του πειράματος με διαφορετικούς καθηγητές. Για παράδειγμα, καθηγητές με τουλάχιστον οκτώ χρόνια διδακτικής εμπειρίας, μπορεί να επηρεάζαν τα αποτελέσματα. Επίσης, μεγάλο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η επανάληψη του πειράματος σε διαφορετικές χώρες και κουλτούρες.

Παρόμοια έρευνα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε οι διαδικασίες δειγματοληψίας να γίνουν με βάση το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών, λόγω της περιοχής όπου κατοικούν. Σε αυτήν την περίπτωση, η κατανομή του δείγματος θα μπορούσε να προσδιοριστεί διαμέσου της διερεύνησης της κοινωνικοοικονομικής θέσης και του πολιτιστικού υποβάθρου των μαθητών, ανάλογα με την περιοχή στην οποία διαμένουν οι οικογένειές τους. Με τον τρόπο αυτό και με αντίστοιχες αλλαγές στον πειραματικό σχεδιασμό, τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να αποκαλύψουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες αναφορικά με την επίδοση των μαθητών και τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτισμικές παραμέτρους.

Άλλες παρόμοιες έρευνες θα μπορούσαν να διενεργηθούν και σε άλλα παιδαγωγικά περιβάλλοντα πέραν αυτού των σχολείων γενικής δημόσιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με ορισμένες προσαρμογές (όπου αυτό είναι απαραίτητο) του υλικού διδασκαλίας. Από αυτήν την άποψη, ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η διενέργεια μιας παρόμοιας έρευνας στα Μουσικά Σχολεία δημόσιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (στο μάθημα της γενικής μουσικής), καθώς επίσης και στις μουσικές σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Επίσης, το πειραματικό σχέδιο θα μπορούσε να περιλαμβάνει και πιο συναισθηματικούς (affective) τρόπους μέτρησης, όπως τις γνώμες των μαθητών ή/και

των καθηγητών για το μοντέλο και τη στρατηγική. Αυτές οι πληροφορίες θα μπορούσαν να συλλεχθούν μέσω συνεντεύξεων ή/και ερωτηματολογίων.

Μελλοντικοί ερευνητές θα μπορούσαν να καθορίσουν κατά πόσον άλλες μεταβλητές μπορούν να συσχετισθούν στενά με τα αποτελέσματα του τεστ. Σε τέτοια περίπτωση μία ή περισσότερες μεταβλητές θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως συμμεταβλητές (covariates) στην ανάλυση. Τέτοιες μεταβλητές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν σχολικούς βαθμούς, βαθμολογίες των μαθητών σε τεστ βαθμού ευφυΐας (IQ test), βαθμούς σε τεστ μουσικής δεκτικότητας (musical aptitude) ή άλλες.

Για μελλοντικές έρευνες οι παράμετροι του μοντέλου θα μπορούσαν να αλλάχουν ή να προσαρμοστούν ανάλογα με τις συνθήκες υπό τις οποίες χρησιμοποιείται. Ιδιαίτερα μεγάλης σημασίας σε αυτή τη γενική μορφή του μοντέλου, είναι ο κύκλος ανατροφοδότησης, ο οποίος επιτρέπει διαφορετικές επιλογές στην επιλεγμένη στρατηγική, στις μεθόδους, στο διδακτικό περιεχόμενο και στα υλικά διδασκαλίας, καθώς και στην επιλογή των καθηγητών ανάλογα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της διαδικασίας μάθησης. Με τον τρόπο αυτό, ορισμένες από τις παραμέτρους του θα μπορούσαν να προσαρμοστούν και να ελεγχθούν εύκολα. Ακόμα επειδή το μοντέλο στη γενική του μορφή είναι δυναμικό, οι υπόλοιπες παράμετροι θα μπορούσαν να τροποποιηθούν επίσης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν τη βασική υπόθεση και απάντησαν θετικά στην βασική ερευνητική ερώτηση. Πράγματι, το μοντέλο και τα συστατικά του στοιχεία αποδείχτηκε πως διευκολύνουν τις επιδόσεις των μαθητών στην απόκτηση γνώσεων ιστορίας της μουσικής. Τα υπόλοιπα αποτελέσματα παρουσιάζουν ενδιαφέρον και έχουν προεκτάσεις για μελλοντική έρευνα. Θα ήταν ευχής έργο τα ευρήματα της έρευνας αυτής να αποτελέσουν ώθηση για μελλοντική έρευνα, προκειμένου να διερευνηθούν και άλλες ενδιαφέρουσες κατευθύνσεις στη διδασκαλία της ιστορίας της μουσικής. Θα ήταν επίσης ευχής έργο η έρευνα αυτή να ανοίξει το δρόμο για τη δημιουργία μοντέλων και σε άλλους τομείς της μουσικής διδασκαλίας, ιδιαίτερα για την δευτεροβάθμια σχολική μουσική εκπαίδευση.

Η Διδασκαλία της Ιστορίας της Μουσικής και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσικής Αγωγής

Η παραπάνω έρευνα σχεδιάστηκε και πραγματοποιήθηκε με βάση την τότε εκπαιδευτική πραγματικότητα (αρχές 2000-αρχές 2002): το τότε ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα, τα διδακτικά εγχειρίδια του Ο.Ε.Δ.Β. και τις δυνατότητες των σχολείων της δευτεροβάθμιας στην Ελλάδα. Ακόμα και σήμερα που ισχύει πλέον το *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσικής Αγωγής*, το διδακτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα παραμένει χρήσιμο, διότι μπορεί αρκετά εύκολα να αξιοποιηθεί και στο πλαίσió του, αφού η διδασκαλία της ιστορίας της μουσικής εμπεριέχεται και σε αυτό το αναλυτικό πρόγραμμα, αν και με διαφορετικό σκεπτικό. Σύμφωνα με το Δ.Ε.Π.Π.Σ. Μουσικής Αγωγής, όπου υπάρχουν οι τρεις βασικοί άξονες *εκτέλεση, δημιουργία και αξιολόγηση*, στον

άξονα περιεχομένου 4 *Ακρόαση και εφαρμογή γνώσης και κατανόησης*, στο (β) αναφέρεται πως (οι μαθητές πρέπει): *Να αναγνωρίζουν τις πηγές, τους κανόνες και τις διαδικασίες συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης της πληροφορικής και της τεχνολογίας, τη μουσική σημειογραφία και άλλους τύπους σημειογραφίας που χρησιμοποιούνται σε επιλεγμένα μουσικά είδη, στυλ και παραδόσεις* (ΦΕΚ 1366/18-10-2001, Τεύχος 2^ο: 88). Επίσης στο εύρος γνώσης, στο (ε) αναφέρεται πως κατά τη διάρκεια του επιπέδου, οι μαθητές πρέπει να διδαχτούν τη γνώση, τις δεξιότητες, και την κατανόηση μέσω: *Μιας σειράς ζωντανών και ηχογραφημένων μουσικών κομματιών από διαφορετικές εποχές και κουλτούρες, συμπεριλαμβανομένης μουσικής από όλες τις περιοχές της Ελλάδας, της δυτικής κλασικής παράδοσης, λαϊκών ή παραδοσιακών ειδών, καθώς και μουσικής γνωστών συνθετών και εκτελεστών.* (ΦΕΚ 1366/18-10-2001, Τεύχος 2^ο: 89).

Όπως φαίνεται από τις ενδεικτικά αναφερόμενες παραπάνω διατυπώσεις, η ιστορία της μουσικής συνδεδεμένη και με την ακρόαση έχει τη θέση της και στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσικής Αγωγής. Η εξέταση μουσικοϊστορικών γεγονότων μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματική μέσω του διαθεματικού πρίσματος. Συνδυαστικά μέσω της γεωγραφίας και της γενικής ιστορίας για παράδειγμα, οι μαθητές μπορούν ακόμα πιο ουσιαστικά να εξερευνήσουν τις δημόσιου ή ιδιωτικού είδους κοινωνικές δραστηριότητες που οδηγούν στη δημιουργία της μουσικής και την κοινωνικοπολιτικοπολιτιστική κατάσταση κάθε κοινωνίας, που γεννά τη μουσική, τοποθετημένη στα χωροχρονικά της πλαίσια.

Η συστηματική χρήση εποπτικών μέσων που προτείνεται από το μοντέλο και η μουσική ακρόαση (μέσω κασέτας και βιντεοκασέτας), που έχουν προσανατολισμό ο οποίος συμφωνεί με το Δ.Ε.Π.Π.Σ. Μουσικής Αγωγής, μπορεί να εμπλουτισθεί και να συνδυαστεί με τη χρήση υπάρχοντος³ ή νέου εκπαιδευτικού λογισμικού. Επίσης, η ακρόαση, και υπό την προϋπόθεση πως η επαφή των μαθητών με μια ποικιλία μουσικών ειδών έχει αρχίσει από το Δημοτικό Σχολείο, αν συνδυαστεί με τη μουσική πράξη σίγουρα προκαλεί πιο έντονα το ενδιαφέρον και τη θετική ανταπόκριση των μαθητών. Αφού η εκτέλεση (με όργανα και με τραγούδι) αποτελεί βασικό άξονα στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα και επειδή αναμφισβήτητα ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους για να εμβαθύνουν οι μαθητές σε ένα μουσικό κομμάτι είναι να το εκτελέσουν οι ίδιοι, μπορεί να γίνει πολύ ζωντανή η διαδικασία της παρουσίασης του ιστορικού περιεχομένου ακόμα και μιας ολόκληρης εποχής μέσω της εκτέλεσης στην τάξη αντιπροσωπευτικών μουσικών κομματιών λ.χ. ένα κομμάτι της εποχής Μπαρόκ για φλάουτο με ράμφος ή ένα τραγούδι του Schubert κ.ο.κ. Βέβαια υπάρχουν κομμάτια που επιλέγονται για εκτέλεση που δεν έχουν κάποιο αξιοσημείωτο ιστορικό ενδιαφέρον αλλά και πάλι ο εκπαιδευτικός της μουσικής μπορεί να εκμαιοεύσει και να αναδείξει π.χ. από τους στίχους ενός παραδοσιακού τραγουδιού, πτυχές της κοινωνικής ζωής, καθώς

³ Βλ. σχετικά στο άρθρο του γράφοντος *Η χρήση της τεχνολογίας και ιδιαίτερα των πολυμέσων και του video στη μουσική εκπαίδευση*, Μουσική Εκπαίδευση, 13/4, Φθινόπωρο 2003, 5-21.

και δραστηριότητες μουσικής εκτέλεσης και δημιουργίας, κάτι που είναι εξίσου σημαντικό.

Όπως φάνηκε παραπάνω, από μια πρώτη συνοπτική θεώρηση, λόγω της ευελιξίας του μοντέλου και του υλικού διδασκαλίας που παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία, μπορούν με διάφορους τρόπους να αξιοποιηθούν διάφορα στοιχεία τους στο πλαίσιο του Δ.Ε.Π.Π.Σ. Μουσικής Αγωγής, κάτι που θα μπορούσε να οδηγήσει στη διερεύνηση και ενδεχομένως και στη δημιουργία και άλλων νέων διδακτικών προσεγγίσεων της ιστορίας της μουσικής που μπορούν να αποτελέσουν και έναυσμα μελλοντικών ερευνών.

Βιβλιογραφία

- Abeles, H. (1992). A guide to interpreting research in music education. In R. Colwell (Ed.), *Handbook of research on music teaching and learning* (pp. 227-243). New York: Schirmer Books
- Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). *Psychological testing*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Androutsos, P. (2004). Development and Experimental Implementation of a Model of Teaching the History of Music in Secondary Education. *Proceedings CDRom, ISME 2004, Sound Worlds to Discover*.
- Ανδρούτσος, Π. (2002). *Δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Α.Π.Θ.
- Ανδρούτσος, Π. (1995). Η διδασκαλία της ιστορίας της μουσικής ή η μουσική μέσα από την ιστορία της; - Μια πρώτη προσέγγιση, *Μουσικοτροπίες*, τεύχος 2/1995, 29-39.
- Boroff, E. (1992). A new look at teaching music history. *Music Educators Journal*, 79(4), 41-43.
- Boyle D., & Radocy, R. (1987). *Measurement and evaluation of musical experiences*. New York: Schirmer Books.
- Busch, J. C., & Sherbon, W. J. (1992). Experimental research methodology. In R. Colwell (Ed.), *Handbook of research on music teaching and learning* (pp. 124-140). New York: Schirmer Books.
- Campbell, T. D., & Stanley, C. J. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Department for Education and Employment & Qualifications and Curriculum Authority. (1999). *Music, The National Curriculum for England*. London: author.
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών. ΦΕΚ 1366/18-10-2001 Τεύχος 2^ο.
- Dickinson, A. K., & Lee, P. J. (Eds). (1978). *History teaching and historical understanding*. London: Heinemann.
- Dunbar-Hall, P. (1993). Designing a teaching model for popular music. *International Journal for Music Education*, 21, 16-24.

- Educational Testing Service. (1986). *The ETS test collection catalog – Vol. 1: Achievement tests and measurement devices*. Phoenix, AZ: Oryx Press.
- Edwards, H. R. (1992). Model building. In R. Colwell (Ed.), *Handbook of research on music teaching and learning* (pp. 38-47). New York: Schirmer Books.
- Freire, L. B. V. (2000a). The history of music and the training of musician. In F. De Colle (Ed.), *Sintesi delle Comunicazioni, Convegno Internazionale SIEM, «La Ricerca per la didattica musicale» (Bologna, 24-27 Febbraio 2000)*, Research Abstracts in English (p. 73). Bologna: Società Italiana per l' Educazione Musicale.
- Freire, L. B. V. (2000b). A História Da Música e a Formação Do Músico. In J. Tafuri (Ed.), *Atti del Convegno Internazionale SIEM, «La Ricerca per la didattica musicale» (Bologna, 24-27 Febbraio 2000)*, *Quaderni della SIEM*, 16 (pp. 102-107). Bologna: Società Italiana per l' Educazione Musicale.
- Green, A. J. (1975). *Teacher-made tests*. New York: Harper and Row.
- Gronlund, N.E. (1976). *Measurement and evaluation in teaching*. New York: McMullen.
- Hallmark, V. A. (1982). Teaching music history in different environments. In K. Holoman & C. Palisca (Eds.), *Musicology in the 1980s—Methods, goals, opportunities* (pp. 131-143). New York: Da Capo Press.
- Halpern, J. (1992). Effects of historical and analytical teaching approaches on music appreciation. *Journal of Research in Music Education*, 40, 39-46.
- Joyce, B., & Weil, M. (1996). *Models of teaching*. 5th edition. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Kirk, E. R. (1995). *Experimental designs: Procedures for the behavioral sciences*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.
- Lawrence, I. (1977). Teaching the history of music. In M. Burnett (Ed.), *Music Education Review* (Vol. I, pp. 101-109). London: Chappell.
- LeBlanc, A. (1973). *Listening test of musical style: A survey of listening skills and academic knowledge in music history and analysis*. Unpublished test, University of Illinois at Urbana/Champaign.
- Ματσαγγούρας, Η. (1994). *Στρατηγικές διδασκαλίας - Από την πληροφόρηση στην κριτική σκέψη*. Αθήνα: συγγραφέας.
- Natvig, M. (Ed.) (2002). *Teaching music history*. Burlington, VT: Ashgate.
- Oldani, R. W. (2000). *Test on music history survey*. Unpublished test, Arizona State University.
- Palisca, C. V. (1957). *Placement test in music history, literature and analysis*. Unpublished test, University of Illinois at Urbana/Champaign.
- Phelps, P. R. (1980). *A guide to research in music education*. London: Scarecrow Press.
- Rainbow, E. L., & Froehlich, H. (1987). *Research in music education: An introduction to systematic inquiry*. New York: Schirmer Books.
- Ritterman, J. (1990). Music history-on the decline? *British Journal of Music Education*, 7, 239-247.

- Snedeker, J. L. (1993). Bringing the past into music classrooms. *Music Educators Journal*, 80(2), 37-40, 63.
- Terry, P. (1995). Accommodating the history of music within the National Curriculum. *British Journal of Music Education*, 12, 29-43.
- Wilkinson, C. (1996). Deforming/reforming the canon: challenges of a multi-cultural music history course. *Black Music Research Journal*, 16(2), 259-277.

Ο Πολύβιος Ανδρούτσος (Ph.D) είναι μουσικοπαιδαγωγός-ερευνητής. Έχει δημοσιεύσει ένα βιβλίο και πάνω από 60 άρθρα σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά για την μουσική εκπαίδευση, καθώς επίσης έχει πραγματοποιήσει διαλέξεις και σεμινάρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει διδάξει μουσική σε σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, στην ειδική εκπαίδευση και Μουσική Παιδαγωγική στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι.Θ. και στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Επίσης έχει διδάξει στα ΠΕΚ σε καθηγητές μουσικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και στα προγράμματα Εξειδίκευσης Μουσικοπαιδαγωγικής Επιμόρφωσης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Διατέλεσε αξιολογητής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για τα βιβλία Μουσικοκινητικής των ΤΕΕ Βρεφονηπιοκομίας (2001) και των DVD του γυμνασίου (2003). Τα ερευνητικά ενδιαφέροντά του περιλαμβάνουν: ανάπτυξη νέων στρατηγικών και μοντέλων διδασκαλίας της μουσικής και έλεγχος της εφαρμογής τους μέσω πειραματικής έρευνας, μελέτη και αξιολόγηση των διαφορετικών μεθόδων διδασκαλίας της μουσικής σε διάφορες βαθμίδες, καθώς και η εφαρμογή ερευνητικών ευρημάτων στη μουσική εκπαιδευτική πράξη. Είναι από τα ιδρυτικά μέλη της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.) όπου διατέλεσε πρόεδρος (1997-2003, 2006-2007) και αντιπρόεδρος (2003-2006), ενώ είναι και μέλος του ΔΣ (2006-2008) της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (ISME). Επίσης είναι μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού Μουσικοπαιδαγωγικά και του περιοδικού International Journal of Music Education: Practice.

Development and Experimental Implementation of a Model of Teaching the History of Music in Secondary Education

Polyvios Androutsos

The purpose of the study was to develop and implement a model of teaching the history of music in secondary education. The researcher investigated whether and to what degree this model facilitated student achievement in the history of music, including the development of skills of historic perception, comprehension of historic continuity, and listening recognition and placement of musical works in their historic framework. The model consisted of the following components: strategy, methods, tools, and teaching material. Subjects were ninth-grade public general secondary education students in Greece (N=176). An experimental-control group post-test only design was used. Eight intact classes were randomly assigned to experimental and control groups taking under consideration regional representation (i.e., urban and rural areas). The instruction period for both groups was 10 weeks, during which the Baroque and Classical eras of Western art music were covered. The experimental group was taught accordingly to the model whereas the control group according to the choices of the control group teachers. During the 11th week, a review and format trial test took place. During the 12th week, a multiple-choice format test, designed by the investigator, was administered. The results showed the test to be reliable. The data were analyzed through three-way ANOVA procedures. The statistically significant difference between the control and experimental groups in favor of the experimental group and the statistical significance of two interactions (treatment x gender and region x gender) demonstrated the success of the model and its components. The results in general showed that the model and its components had a substantial positive effect on male students' achievement. The model proved to be useful and viable and the teaching materials appropriate for actual use in the schools.

Polyvios Androutsos (Ph.D.) is a music education specialist and researcher. He received his BA and Ph.D. degrees from the Musical Studies Department of the Aristotle University of Thessaloniki in the field of music education. He has published a book and over 60 articles in Greek and International journals for music education as well as given lectures and held seminars in Greece and abroad and has been part of editorial boards for music education and musicology journals. His research interests include: Developing new teaching strategies and models for teaching music in secondary schools and test them through experimental research, Adaptation and assessment of different methods of teaching music in kindergarten and primary schools, and Applications of research in music educational praxis. He has taught music in primary schools, worked with children with special needs, as well as music education courses at the Department of Music Science and Arts, University of Macedonia, Thessaloniki and at the Faculty of Training Teachers for nursery schools at the Technological Educational Institute of Thessaloniki. In 2001 and 2003 was appointed by the Pedagogical Institute to serve in critique committees for textbooks and supplementary teaching materials. He is one of the founding members of the Greek Society for Music Education (GSME), where he served as president (1997-2003, 2006-2007), and as vice-president (2003-2006). He is also a member of the Board of Directors (2006-2008) of the International Society for Music Education (ISME). He is a member of the Editorial Board of the journal Musical Pedagogics published by GSME and the International Journal of Music Education: Practice published by ISME.

email: pandabroad@hotmail.com